

KLITIKA: MEZI AFIXY A SLOVY

- MS prvky, které jsou slova z MS hlediska, ale nikoliv z hlediska fonologického
- negativní vymezení: něco, co není ani afix, ani slovo (afix – klitikon – slovo)
- vyžadují přítomnost jiného MS prvku (hostitele)
- fonologický a MS hostitel nemusí totožný

Musím se rychle najíst.

Fonologie klitik

- fonologicky vázány na jiné prvky (typicky přízvukově)

Najednou jsem si přála, aby se na stole objevila láhev se sektem.

ale!

Někdy můj pes málo štěká / přesto lidi hodně leká.

- v ugrofinských jazycích např. i vokalická harmonie (finština)

*Uuden **auton-han**_[= klitikon, fokus] **hän**_[= on/ona] **osti.***

„Bylo to nové auto, které si koupil.“

Mitä-hän**_[= klitikon, fokus] **tuolla tahdään?

„Co se tu právě děje?“

Funkce/sémantika klitik

- gramatická funkce spíše než označení věcí, vlastností, činnosti (např. plurál, podmět/předmět, přivlastňování, podmiňování atd.)

Klitika podle POZICE: proklitika (předklonky) × enklitika (příklonky)

Najednou **jsem si** přála, aby **se na** stole objevila láhev **se** sektem.

a) enklitika (stálá)

- tázací *-li*
- krátké tvary zájmen (*mě, tě, se, mi...*)
- neplnovýznamové složky slovesných tvarů (*volal **jsem***, kondicionálové relikty aoristu *bych, bys, by*)
- nestálá klitika mohou být další jednoslabičné výrazy

b) proklitika

- vlastní předložky
- ale ne nevlastní předložky

Proletěl přes dveře. × *Proletěl skrz dveře.*

Některá klitika mohou být jak proklitická, tak enklitická

mluvená čeština

Že nepřijdeš / [smi] neřekla.

Že nepřijdeš / neřekla[s mi].

Dívku, která přišla poslední / sPavlovi nepředstavil.

Dívku, která přišla poslední / Pavlovis nepředstavil.

Klitika podle FORMY: obyčejná × zvláštní klitika × vázaná slova

a) obyčejná klitika

- mají i svou neklitickou variantu, se kterou volně alternují

*We fed **him** [hɪm]. / We fed '**im** [ɪm].*

*Ptal se, na **co** to máš. / Ptal se, na**č** to máš.*

b) zvláštní klitika

- mají i svou neklitickou variantu, od které se gramaticky liší

*Vrátil jsem **mu**_{KLIT} knihu. – Komu jsi ji vrátil? – **Jemu** (*Mu.)*

c) vázaná klitika

- existují pouze v klitické podobě

*byl-**li***

Zvláštnosti klitik: VYNECHÁVÁNÍ KLITIK

francouzština

(a) *Personne ne voit la table.*

nikdo NEG vidí ČLEN stůl

„Nikdo nevidí stůl.“

(b) *Serge ne voit rien.*

Serge NEG vidí nic

„Serge nevidí nic.“

(c) **Personne ne ne voit rien.*

nikdo NEG NEG vidí nic

„Nikdo nic nevidí.“

(d) *Personne ne voit rien.*

nikdo NEG vidí nic

„Nikdo nic nevidí.“

čeština

- (a) *Petr se snaží.*
- (b) *Petr se nesměje.*
- (c) *Petr se snaží se nesmát. nebo Petr se snaží nesmát.*
- (d) *Petr se směje a raduje se. nebo Petr se směje a raduje.*

Zvláštnosti klitik: ZDVOJENÍ KLITIK

španělština (argentinská)

Yo lo quiero a mi pais.

Já ji/KLIT miluji svou zemi

„Miluji svou zemi.“

makedonština

Knigata ja četa veče cjal mesec.

kniha-ČLEN ji/KLIT čtu už celý měsíc

„Tu knihu čtu už celý měsíc.“

Zvláštnosti klitik: POZICE KLITIK VE VĚTĚ (TZV. WACKERNAGELŮV ZÁKON)

- klitika napříč jazyky obvykle stojí na druhém místě ve větě

- (a) *Bavili **se** upřímně.*
- (b) *V kavárně **se** bavili upřímně.*
- (c) *Bavili **se** všichni upřímně?*
- (d) *Všichni **se** v přeplněné kavárně upřímně bavili.*
- (e) *Všichni v přeplněné kavárně **se** upřímně bavili.*

Zvláštnosti klitik: ŠPLHÁNÍ KLITIK

- (a) *Jana **se** rozhodla, že **mu** pomůže.*
- (b) *Jana **se** rozhodla pomoct **mu**.*
- (c) *Jana **se mu** rozhodla pomoct.*

Zvláštnosti klitik: KLITICKÝ TRS

čeština

1	2	3	4	5	6
-li	auxiliár	volný dativ	reflexivum	dativ	akuzativ

Podářilo-li₁ by₂ se₄ mi₅ je₆ všechny pochytat.

**Podářilo-li se by je mi všechny pochytat.*

**Podářilo se-li by mi je všechny pochytat.*

Postojový volný dativ:

Přijd' mi₃ pozdě a roztrhnu tě jak hada!

Představ si, ona ti₃ mu₅ utekla žena.

Představ si, ona by₂ ti₃ se₄ mu₅ to₆ bála říct.